

EKONOMSKI SISTEMI

Pojam i klasifikacija

Dr JOVAN ĐURAŠKOVIĆ

EKONOMSKI SISTEMI

► **Ekonomski (privredni) sistem** je *skup institucija* potrebnih za odlučivanje i sprovođenje odluka u vezi sa proizvodnjom, raspodjelom i potrošnjom na datoj geografskoj teritoriji.

► Priroda ekonomskih sistema je **višedimenzionalna**

$$ES = f(I_1, \dots, I_n)$$

► Institucije, kao „**pravila igre**“ u jednom društvu, određuju identitet ekonomskog sistema

EKONOMSKI SISTEMI

Institucije

Društvene institucije – pravila igre

VRSTA PRAVILA	NAČIN SPROVOĐENJA
Konvencija	Samosprovođenje
Etičko pravilo	Samoobavešćavanje
Običaji	Neformalna društvena kontrola
Privatno pravilo	Organizovano privatno sprovođenje
Državni zakon	Organizovano državno sprovođenje
Anarhija	Ne postoje nikakva pravila

- Organizacije, hijerarhija, javni izbor

EKONOMSKI SISTEMI

Institucije

- ▶ Institucionalna ekonomija vs. Komparativni ekonomski sistemi (mogućnost *klasterovanja* ekonomskih sistema)
- **PET opštih tipova institucija** (n=5):
 1. Pravo vlasništva
 2. Način odlučivanja
 3. Koordinacioni mehanizam (tržište vs. plan)
 4. Podsticajni mehanizmi
 5. Postupci povezani sa javni izborom

EKONOMSKI SISTEMI

Karakteristike – pravo vlasništva

- **Potpuno pravo svojine** (pravo raspolaganja, pravo korišćenja i pravo ostvarivanja prihoda od imovine)

PRIVATNA
SVOJINA

JAVNA
(DRŽAVNA)
SVOJINA

KOLEKTIVNA
(DRUŠTVENA)
SVOJINA

- **Sigurnost** prava vlasništva utiče na ekonomske rezultate

EKONOMSKI SISTEMI

Karakteristike – način odlučivanja

- Donosioci odluka djeluju u zoni **ograničene racionalnosti**
- Organizacione strukture: **hijerarhija** i **asocijacija**.
- **DECENTRALIZOVANI** vs. **CENTRALIZOVANI** način odlučivanja
- *Problemi principal-agent* (oportunističko ponašanje)
- *Informacioni problemi* (moralni hazard i negativna selekcija)

EKONOMSKI SISTEMI

Karakteristike – koordinacioni mehanizam

- **TRŽIŠTE** vs. **PLAN**
- U **planskoj privredi** – direktive formuliše nadređeni autoritet (planer)
- U **tržišnoj privredi** – snage ponude i tražnje daju signal koji subjekte podstiče na odlučivanje
- Indikativan plan i industrijska politika
- **Potrošački suverenitet** vs. **Preferencije planera**

EKONOMSKI SISTEMI

Karakteristike – podsticaji

MATERIJALNI PODSTICAJI

motivšu poželjno ponašanje novčanim nagradama, bonusima, učešćem u profitu i sl.

MORALNI PODSTICAJI

motivšu poželjno ponašanje pozivajući se na odgovornost prema zajednici (kompaniji) – javne pohvale, ordeni i sl.

EKONOMSKI SISTEMI

Karakteristike – model javnog izbora

- Odluke o javnom izboru mogu da se donose u skladu sa različitim političkim i institucionalnim ustrojstvima.
- **DEMOKRATIJA vs. DIKTATURA**
- Dominacija u političkom životu neizbježno vodi ka dominaciji u ekonomskom životu

EKONOMSKI SISTEMI

Klasifikacija

ODREDNICE	KAPITALIZAM	TRŽIŠNI SOCIJALIZAM	PLANSKI SOCIJALIZAM
PRAVO VLASNIŠTVA	DOMINIRA PRIVATNA SVOJINA	DRŽAVNA I/ILI KOLEKTIVNA SVOJINA	DOMINIRA DRŽAVNA SVOJINA
STRUKTURA ODLUČIVANJA	PRVENSTVENO DECENTRALIZOVANA	PRVENSTVENO DECENTRALIZOVANA	PRVENSTVENO CENTRALIZOVANA
KOORDINACIONI MEHANIZAM	TRŽIŠTE	TRŽIŠTE	PLAN
PODSTICAJI	PRVENSTVENO TRŽIŠNI	MATERIJALNI I MORALNI	MATERIJALNI I MORALNI
JAVNI IZBOR	DEMOKRATIJA	?	DIKTATURA

EKONOMSKI SISTEMI

CRNA GORA
U SOCIJALISTIČKOM SAMOUPRAVNOM
TRŽIŠNOM PRIVREDNOM SISTEMU

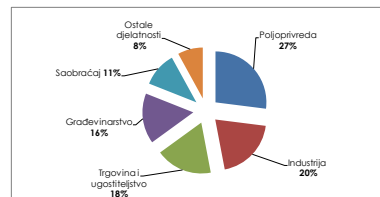
PRIVREDNI SISTEM CRNE GORE (1951-1989)

- Crna Gora, kao dio SFRJ, bila u socijalističkom samoupravnom tržišnom privrednom sistemu
- Crnogorsku privredu do 1989. godine karakterišu veoma dinamičan privredni razvoj i krupne strukturne promjene

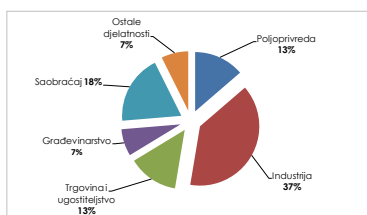
PRIVREDNI SISTEM CRNE GORE (1951-1989)

1961

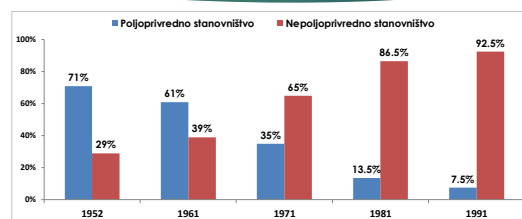

PRIVREDNI SISTEM CRNE GORE (1951-1989)

1989

PRIVREDNI SISTEM CRNE GORE (1951-1989)

PRIVREDNI SISTEM CRNE GORE (1951-1989)

- ▶ **Konkurencija na tržištu roba i usluga** bila je više ili manje sputana
- ▶ **Finansijsko tržište** je svedeno na bankarski sistem pod kontrolom države, bez tržišnih kriterija
- ▶ **Tržište rada** se nije zvanično priznavalo iz ideoloških razloga

PRIVREDNI SISTEM CRNE GORE (1951-1989)

- ▶ **Društveno svojinski odnosi** bili su i ekonomski i pravno nejasni
- ▶ **Preduzećima je tolerisan opstanak** i pored gubitaka i lošeg poslovanja
- ▶ **Politički sistem** je bio pod kontrolom jedne političke partije

